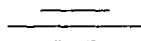

11. S. Végh Edit: *Magyar nyelv és irodalom az általános iskola 1–4. osztálya számára* (Útmutató és korrigált tanterv). Országos Pedagógiai Intézet., Budapest, 1987.
12. Zsolnai József: *Beszédművelés kisiskolás korban*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.
13. Nagy J. József: *Anyanyelvi tantárgypedagógia*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.
14. Zsolnai József: *A helyesejtés tanítása és rendszere*. In: Nagy J. József (szerk.): *Anyanyelvi tantárgypedagógia*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.
15. Maleticsné Riba Magdolna: *Beszédművelés*. In: Végh Edit (szerk.): *Tanítók kiskönyvtára I.*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.
16. Zsolnai: A nyelvi, irodalmi és kommunikációs alternatív nevelési program tananyagterve (tanterve) az 5–8. osztályra: III. Az élőbeszéd gyakoroltatása: A helyesejtés tanítása. Budapest, 1988.
  - a) Farkas Julianna: A helyesejtés tanítása. 5. osztály
  - b) Farkas Julianna: A helyesejtés tanítása. 6. osztály
  - c) H. Tóth István: A helyesejtés tanítása. 7. osztály
  - d) H. Tóth István: A helyesejtés tanítása. 8. osztály
17. Kernya Róza (szerk.): *Az anyanyelvi nevelés módszerei* (Általános iskola 1–4. osztály). Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola – Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Rt., Kaposvár, 1995.
18. Szemere Gyula: *A magyar nyelvtan tanítása*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1969.
19. Hoffmann Ottó: *Anyanyelvi nevelés az általános iskola felső tagozatában*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976.
20. Montágh Imre – Montághné Reiner Nelli – Vinczéné Bíró Etelka: *Gyakori beszédhibák a gyermekkorban*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1990.
21. Palástiné Varga Erzsébet: *Helyesejtési és beszédművelési gyakorlatok*. Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézet, Kecskemét, 1984.
22. Varga Domokos: *Fogalmazástanítás – veszélyes buktatókkal*. Magyartanítás, Budapest, 1997:2.

DR. SZELÉNDI GÁBOR

Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola
Kaposvár

A családi életre nevelés és a NAT

Világszerte, így hazánkban is évtizedek óta folynak kísérletek, születnek megoldások a családi életre való felkészítésben, több-kevesebb sikerrel. Annak az óriási társadalmi problémának a jobb megoldására, hogy gyermekeink, fiataljaink felkészültebbek legyenek a felnőtt életre. Lásd a régi római bölcsességet, hogy nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. Hazánkban éppen két évtizede lesz annak jövőre, hogy többéves előkészítő munka után elkezdődött a családi életre nevelés az óvodáskortól a középiskolás korig. A neveléstörténet kutatóinak lenne a feladata e munkának az eredményeit, hiányosságait feltárni, elemezni. Az 1998-tól bevezetésre kerülő NAT-tal megint egy korszak kezdődik, mind a nevelőmunka egészét, mind egy-egy részterületét tekintve. A következőkben ebből a korszakot kezdő vállalkozásból mi csak egy szerény feladatot vállaltunk: a családi életre nevelés jövőjét vizsgáljuk: a végleges NAT alapján. Csak a „Mit tanuljanak gyermekeink, mit tanítottunk nekik?” kérdésre keressük a választ. A másik nagy kérdésre itt csak utalunk. Arra, hogy milyen felkészültséggel rendelkeznek pedagógusaink e feladat megoldására, milyen felkészítést kapnak a képzésük során. A közös munkában jelentős felelősséget vállaló szülőkről ne is beszéljünk. Ők hogyan, kitől és mit kapnak e tevékenység végzéséhez? A gyermekekről, fiatalokról sem fedekozhatunk meg, akiknek a már kialakult ismeretei, nézetei, szokásai mind szerepet játszanak a nevelőmunkában, így a felnőtt életre való felkészítésben-felkészülésben.

A CSALÁDI ÉLETRE NEVELÉS LEHETŐSÉGEI A NAT-BAN

Gyermekeink felkészítését-felkészülését a felnőtt életre, a jövőendő saját családi életükre alapvetően azok az értékek határozzák meg, melyeket a NAT kiemel, mint nevelőmunkánk legfőbb célját, vezérfonalát. Elsősorban a demokrácia értékei hásák át a nevelést mindaz iskolában, mind a családban. Olyan demokratikus magatartásra, életvitelre szükséges felkészíteni gyermekeinket, melyben egyaránt érvényesülnek az egyén és a közösség, – itt a család – érdekei, érvényesülnek azok a normák, szabályok, szokások, melyek a demokrácia lényegét adják. Ugyanakkor az egyetemes emberi érték, a demokrácia mellett érvényesülnie kell a nemzeti értékeknek is. Több mint ezeréves nemzeti múltunk minden értékét át kell örökítenünk gyermekeinkre: az anyanyelvet, a közös nemzeti kultúrát éppúgy, mint nemzeti karakterünket, mely szemléletben, világfelfogásban, mindenben kicsit másá tesz bennünket, jogos nemzeti büszkeséget, hogy egy népnél sem vagyunk alábbvalók. És mindezeket, a demokratikus és nemzeti értékeket össze kell ötvözni azzal az európai, humanista értékrenddel, mely a többi népet áthatja földrészünkön. Hogy gyermekeink, fiataljaink képesek legyenek együtt élni, tanulni, dolgozni vagy életre szóló kapcsolatban (esetleg házasságban) más népek, nemzetek fiaival-lányaival. Mert közös értékekért lelkesednek, hasonló életminőségre törekednek, élet szemléletük hasonló, emberi, humanista, európai. Ezen alapvető értékek mellett a családi életre nevelésben meghatározóak a korszerű műveltség azon követelményei, melyek áthatják az iskolai oktatás-nevelés valamennyi elemét. Ezek a következők.

TESTI ÉS LELKI EGÉSZSÉG

Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. A pedagógusok készítsék fel a gyermekeket, az ifjakat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés – leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit és ezek elkerülésének módjait. Nyújtsanak támogatást a gyermekeknek – különösen a serdülőknek – a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, rossz táplálkozás) kialakulásának megelőzésében. Megkerülhetetlen feladata az iskolának, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel. Fordítson figyelmet a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre.

Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős szerepe van.

A II. FEJEZET: KÖVETELMÉNYEK

Magyar nyelv és irodalom

Az anyanyelvi nevelés: ápolja és hagyományozza az anyanyelvi örökséget. Az irodalmi nevelés: művek tartalma bőséges lehetőséget kínál a világkép kialakításához, a nemzeti kultúrához való kötődéshez, az erkölcsi és esztétikai értékek közvetítéséhez, az érzelmi élet gazdagításához.

Az Általános fejlesztési követelmények között szerepel:

a) Az ítéletképeség, az erkölcsi és esztétikai érzékenység növelése.

b) Fogékonyság az együttérzésre, erkölcsi választásokban például a jó és a rossz elkülönítésére.

Fogékonyság a részvételre, az igazságra, a megértésre mint értékre, az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogására, a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.

Ember és társadalom

A fejlesztés kiemelt területei: a személyiség tiszteltetére nevelés, a nemzeti és állampolgári tudat erősítése, a szociális érzékenység, a környezetért érzett felelősség, a humánus, értékeket védő magatartás fejlesztése.

Az Emberismeret: betekintést ad az ember fő biológiai, lélektani, szociológiai jellemzőibe, az embernek önmagával, társaival, a társadalommal való bonyolult viszonyába. Mindezzel elsősorban a fiatalok önismeretének és erkölcsiségének alakításához kíván hozzájárulni.

Általános fejlesztési követelmények:

1. Az emberismeret és önismeret képességei

- a) Értse meg a tanuló, hogy a testi és lelki egészség, valamint az életvitel és a magatartás hatnak egymásra.
- b) Tudja, hogy az embereknek vannak jó és rossz tulajdonságaik, s hogy a tulajdonságok fejleszthetők. Vegye száma önmaga hibáit és erőnyeit.
- c) Felelősen teljesítse családi és iskolai megbízatásait.
- d) Legyen tisztában a rokoni és baráti kapcsolatok értékével.

TÁRSADALMI ISMERETEK

Az ember társas lény

A társadalmat alkotó különféle emberi közösségek (család, baráti kör, iskolai, vallási közösségek). A közösséghez tartozás feltételei (célok, szabályok elfogadása, részvétel közös tevékenységben, hagyományokhoz való igazodás).

A család

A családi közösség jellemzői (a családtagok száma, életkor, foglalkozásuk, életmódjuk) A családtagok kapcsolatai (szülő-gyerek, nagyszülő-unoka, testvér). Közeli rokonok (nagyénni, nagybácsi, unokatestvér).

Fejlesztési követelmények

Információk a tanuló életében megfigyelhető közösségekről; A családi szerepek bemutatása; Beszámoló a házimunkákban való részvételről; Példák felsorolása az egymás iránti szeretet és megbecsülés lehetséges megnyilvánulási formáiról; A családdal kapcsolatos dokumentumok (levelek, fotók, emlékkönyvek) gyűjtése; Családi emlékhelyek látogatása, gondozása.

TÁRSADALMI, ÁLLAMPOLGÁRI ÉS GAZDASÁGI ISMERETEK

Társadalmi ismeretek

A család mint életünk alapvető közössége. A család mai problémái. Követelmény: Tudja, hogy a család legfontosabb feladata a gyermekek nevelése, az érzelmi biztonság nyújtása, felelősségvállalás egymásért.

Gazdasági ismeretek

A háztartás: A háztartásban folyó termelési, szolgáltatási folyamatok. A családi munkamegosztás megtervezése. A jövedelmek elköltési módjai. Napi, havi, éves tervezés a család főbb kiadásaira, főbb vásárlásaira.

EMBERISMERET

Test és lélek

Egészség, betegség, fogyatékoság. Testkultúra. A testünk iránti felelősségünk.

Személyiségünk

Általános és egyedi vonások. Énjeink. Főbb jellemzőink. Az önismeret. Az ember értéke. Leleki konfliktusok. Képesség a másik ember személyiségének tisztelésére és megértésére, a helyes

önismeret kialakítására. Az ember mint értékelő lény. A legfontosabb értékek ismerete és értékelése. Az ember mint erkölcsi lény. Választás és döntés, szándék és tett. A rossz, a hibázás és a bűn. Az erkölcsös cselekedet (jót jól). Az erények.

Kapcsolatok

Családi kapcsolatok (szülő és gyermek, testvérek, házastársak, rokonok). A kapcsolódás formái és módjai. A felelősség. A kapcsolatcultúra legfontosabb erényei.

Nemiség, szerelem, házasság

Nemiség, nemi érettség, szerelemre érettség. Szerelem. Ismerkedés. A férfi- nő kapcsolat és a szerelem a különböző kultúrákban. A házasság (mint otthonteremtés, mint érzelmi, biológiai, gazdasági, jogi és erkölcsi szövetség; családtervezés).

Értékrendek és erkölcsök

Érdekek és értékek. Értékrendek és értékrendszerek. Szokások, hagyományok, normák, világnézetek. Erkölcsi normák alakulása különböző korokban, kultúrákban. Bízalom, remény, boldogság, ünnep, szépség. A bízalom és biztonság. Öröm és bánat. Boldogság. Ünnep és hagyomány. Játék. A legfontosabb ünnepek értelme és értéke. A hasznosság mellett a szépség, a művészet szerepe az ember életében.

EMBER ÉS TERMÉSZET

Természetismeret

Testünk és életműködéseink. A 6-10 éves gyermek életműködésének (mozgás, táplálkozás, légzés) főbb jellemzői, élettani igényei, leggyakoribb betegségei. A 10-14 éves gyermek életműködésének főbb jellemzői és élettani igényei, leggyakoribb betegségei. A serdülés folyamata és megnyilvánulásai. Személyi higiénia a kamaszkorban. Elsősegélynyújtás és betegápolás a családban.

Követelmények: Legyen mentálisan is felkészülve a serdüléssel járó testi és lelki változások fogadására. Utasítsa el az egészségtkárosító szokásokat.

BIOLÓGIA ÉS EGÉSZSÉG-TAN

Általános egészség-tan. A mindennapok egészségügyi ismeretei. Általános egészségügyi ismeretek (betegség, egészség, fertőzés).

Követelmények: Legyen képes (a tanuló) felelősségteljes nemi magatartásra. Az utódvállalás egészségügyi ismeretei (fogamzásgátlás, családtervezés, különböző vizsgálatok: alkalmassági, terhességi; szülési módok, csecsemőgondozás).

MŰVÉSZETEK

Ének-zene. Daléneklés. Gyermekdalok, játékdalok, népdalok, népszokások, a hazai nemzeti dalok, az ünnepek dalai. Zenehallgatás. Eredeti népzenei felvételek meghallgatása, különös tekintettel a szülőföld népdalkincsének megismerésére. Tánc és dráma. Hagyományörzés.

Tanuljanak meg népi mondókákat, gyermekjátékokat, népszokásokat, táncokat. Ismerkedjenek meg a nemzeti kultúra és kultúrák mozdulat-, dallam- és szókincsével, szertartásaival és hiedelemvilágával.

Ünnepi szertartások, rituális játékok. Az esztendő jeles napjainak szertartásai: karácsony-betlehemezés, regölés, vízkereszt, farsang, húsvét, pünkösd.

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

A *Háztartástan* tanításának igen nagy felelőssége van az önellátásra és a családi életre való felkészítésben, a napi feladatok gyakorlásában.

Általános fejlesztési követelmények:

Felkészülés az önellátásra, a háztartás feladatainak gyakorlására.

A személyes higiénia iránti igény.

Az egészségmegőrzés alapvető szabályainak alkalmazása.

Gyakorlottság szerzése az egyszerűbb háztartási munkák elvégzésében és a koruknak megfelelő önkiszolgálásban.

Felelősség a rendszeres napi feladatok ellátásában.

A gazdálkodással kapcsolatos elemi összefüggések felismerése. A pénz szerepe a háztartás-gazdálkodásban.

Nyitottság a korszerű táplálkozás iránt.

Humánus, udvarias magatartás kortársakkal és a felnőtt-gyermek kapcsolatokban.

A családi szerepek bemutatása.

Tudják, hogy az okos szeretet, a türelem és a felelősség alapja a helyes gyermeknevelésnek.

HÁZTARTÁSTAN

Részletes fejlesztési követelmények:

Házimunkák. Gyakran használt tárgyak, eszközök. A gyermekek által elvégezhető háztartási munkák, eljárások. Munkamegosztás a családban. Gazdálkodás. Családi költségvetés. Takarékoság. A család egészsége. Táplálkozás. Ruházkodás. Lakás-lakókörnyezet. Legyen képes a lakást otthonná tenni, szobáját saját egyéniségének megfelelően kialakítani. Élet a családban. Értékek, életcélok, generációk, gyermekek, családi hagyományok, ünnepek. Családi szabadidő-tervezés. Értéke, fontossága, tervezése, szervezése; A játék szerepe a szülő és gyermek kapcsolatában. Sokoldalú aktív-passzív szabadidő-tevékenység. A káros szabadidő-tevékenységek elkerülése.

ZÁRÓGONDOLATOK

József Attilát szabadon felhasználva, mondhatom: ez a mi munkánk, és nem is kevés, mármint a családi életre való felkészítésben ránk váró témérdek feladat.

Hadd utaljak egy szemléletbeli problémára: a türelmetlenségre. A témához tartozó adalék, hogy a családi életre nevelés programjának 1978-as bevezetését követően már 1980-ban tudós tanulmány fejtette ki, hogy nem vált be az egész program, mert pl. nem csökkent a válások száma hazánkban, nem nőtt a születések száma, maradt a sok abortusz és így tovább, pedig bevezettük a családi életre való felkészítést iskoláinkban. Most nem kommentálom a leírtakat, az olvasóra bízom.

Arra kérem viszont pedagógustársaimat, magunkat, a szülőket, de mindenkit, akinek szava lehet ennek a problémának a bemutatásához, a megoldások kereséséhez és a valamikor jelentkező eredmények értékeléséhez, hogy kellő türelemmel éljen; mondjon véleményt a munkáról. Talán a diófát ültetők türelmét, gondolkodását ajánlom mindannyiunknak, akik részt veszünk a családi életre nevelés összetett munkájában, kezdve az óvodától, az iskolától. S tán 10-15 év múlva majd gyümölcsöt fog teremni a fa, kezd érvényesülni a családi életre való felkészítés „haszna”, eredménye.

TISZTELT ELŐFIZETŐINKHEZ !

Bízva bízunk abban, hogy továbbra is töretlen támogatói, előfizetői maradnak lapunknak. Ennek reményében kérünk minden kedves Előfizetőnket, régieket és újakat, hogy az 1998. évi előfizetési díjat, amely ettől az évtől 500 forint, az alábbi számlára befizetni szíveskedjék: OTP Csongrád Megyei Igazgatóság, Szeged, Módszertani Közlemények, 11735005-20003933.

***A MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNEK SZERKESZTŐSÉGE
ÉS KIADÓHIVATALA***